

א ר י א ל ש י י ן

השיירה המאובטחת של שרת המשפחה הטורקית שעטה אל תוך הולנד מבלי שיהיה מי שיקבל את פניה בכניסה למדינה. השרה ומשלחתה עשו הכל כדי למנוע קבלת פנים שכזו, ולמעשה, הביקור הוגדר כ'חדירה' בלתי חוקית למדינה. ההמשך היה טוריאליסטי לא פחות. סמוך מאוד לשגרירות הטורקית, עצרו שוטרים הולנדים את השיירה ומנעו מהשרה הטורקית לנאום בעצרת תמיכה בארדואן ובשינויי החקיקה שלו. מערכה דיפלומטית פרצה, שגרירים הושעו, ומה היה לטורקיה להגיד על המשבר רחב ההיקף הזה? "הממשלה

מושיבים בלבד כיום, מקבל בסקרים כמעט כפול מכך. אין בכך די להקים ממשלה, אך ברור כי תהיה לכך השפעה על יכולתן של המפלגות האחרות להקים קואליציה יציבה, שאינה מורכבת מרסיסי מפלגות שמושכות כל אחת לכיוון שלה ופוגעות ביכולת התפקוד של הממשלה בפועל.

חירט וילדרס חרת על דגלו את NEXIT ("נקדיט") - משאל עם על המשך חברותה של הולנד בגוש האירו, למרות שלצעד זה יש תמיכה מועטה בקרב האוכלוסייה ההולנדית. ובכל זאת, מארק רוטה, ראש הממשלה ההולנדי מאז 2010, נחרד לגלות בסקרים כי מפלגתו יורדת בהשוואה למפלגת הימין הקיצוני, והחליט לאמץ כמה מסרים לאומניים, ובעיקר להצטרף לקריאות להגביל את הגירת הפליטים להולנד. אנו פותחים עם ד"ר נבון את מסענו לאירופה

ההולנדית יצרה את המשבר הדיפלומטי, כדי לזכות בנקודות בדעת הקהל הנוטה ימינה".

התכונה לקראת בחירות לנשיאות מנפיקה כותרות רבות בתקשורת, ומהווה כר נרחב לספקולציות עיתונאיות מרחיקות לכת, לצד תרחישים הגיוניים יותר. הבחירות המתקרבות באירופה אינן שונות מכך, וחוסר שביעות רצונם של האזרחים בצרפת, בגרמניה ואפילו בהולנד הקטנה מהמצב המדיני הנוכחי, מובילים למסקנה אחת: צפו לשינויים.

מדוע איבד שלטון השמאל את הפופולריות הרבה שלו? עד כמה מרחיקי לכת יהיו השינויים? האם הימין הקיצוני אכן צפוי להגביר את כוחו, ואולי אפילו להגיע לשלטון? מה צפוי לעתידו של האיחוד האירופי? עמנו ד"ר עמנואל נבון, מרצה ליחסים בינלאומיים באוני' תל-אביב ובמרכז הבנתחומי הרצלייה, הפורש בפנינו

ומבררים את פשר ההקצנה ימינה בהולנד הקטנה: מה גורם לקריאות ההתבדלות מהאיחוד בהולנד? "להולנדים אין שום אינטרס להיפרד מהאיחוד", אומר נבון. "הם רק מרוויחים מהשותפות, והקולות הקוראים להיפרדות אינם שייכים למיינסטרים. ועם כל הכבוד, הולנד היא אינה מדינה חשובה מספיק שעזיבתה תערער משהו ביציבות האיחוד האירופי, בשונה מצרפת ומגרמניה המדינות החשובות באיחוד, שלא נראה שתהליך היפרדות עומד להתרחש בהן".

צרפת לצרפתים

ומהולנד לצרפת, שבה יתקיימו הבחירות בעתיד הקרוב. "בניגוד לבחירות בארה"ב, פותח נבון, "כדי

את היריעה ומאפשר להציץ אל המתרחש במדינות המדוברות.

לא רק אופניים ופרחים

בעת כתיבת השורות עדיין לא נודעו תוצאות הבחירות שנערכו השבוע בהולנד, שם מסתמנים שינויים ברוח הלאומניות. הממשלה הנוכחית בהולנד היא ממשלת אחדות בין מפלגת הימין המתון, שברשותה 41 מושבים (מתוך 150), ומפלגת הלייבור, שברשותה 38 מושבים. סקרי דעת הקהל בהולנד מלמדים על שינוי משמעותי העומד להתרחש, כאשר גוש השמאל עומד לאבד שלושים אחוזים מכוחו, לטובת מפלגת הימין. מנהיג הימין הקיצוני, חירט וילדרס, שלמפלגתו 15

להיבחר לנשיאות בצרפת יש צורך ברוב שאינו יחסי - אלא ברוב מוחלט, כלומר לפחות חמישים אחוזים מכלל הבוחרים. זו הסיבה שבדרך כלל יש צורך בסיבוב שני לבחירות, בין המועמדים המובילים בסיבוב הראשון, שהגיעו לקו הגמר".

המועמדים העיקריים לנשיאות, אלו שיש להם סיכויים להיבחר, הם מרין לה פן, מועמדת הימין הקיצוני; פרנסואה פיקו, מועמד הימין מרכז המתון; ועמנואל מקרון, מועמד עצמאי, שבעבר היה חלק ממשלת השמאל. הנשיא הנוכחי, פרנסואה הולנד הסוציאליסט, הופך לבלתי רלוונטי לקראת הבחירות הקרבות, ולפני חודשים ארוכים כבר הכריז על פרישתו מהמרוץ הפוליטי.

לה פן הקיצונית מכריזה על מצע נצי למדי: משאל עם על היפרדות מהאיחוד האירופי, הגבלת הגירה

חירט וילדס מצלע ביום רביעי השבוע. הסקרים שוב טעו

בגרמניה יש זמן, כחצי שנה, מציין נכון. "יש על מרקל כעס גדול בימים, ולא רק בימים - על החלטה שלה בשנה שעברה להכניס פליטים ומגורים מסורתי".

האם הימין הקיצוני בגרמניה צובר תאוצה בשל כך?
"אכן הכעס הגובר על מדיניות ההגירה הוא משמעותי, ותורם לעלייה של הימין הקיצוני". מסכים נכון, "ויבכל זאת, הקיצוניים אינם ממריאים בסקרים, ובשלב זה לא נראה שיצליחו להציג תוצאות מרשימות. יש עדיין זמן רב עד אז, ואם יתרחשו אירועי טרור, ייתכן מאוד שהדבר יחזק את הימין הקיצוני".

עד כדי כך שצפוי שלטון ימין קיצוני?
"לא", חורץ נכון. "השלטון בגרמניה הוא פרלמנטרי, והבחירות שם הן רק פרלמנט, לבונדסטאג. התוצאות בפועל נקבעות לפי היכולת של מפלגה גדולה להקים קואליציה, כך שגם אם הימין הקיצוני יצמח בסקרים ויקבל חמישה עשר או עשרים אחוזים מושבים בבונדסטאג, זה עדיין לא מספיק כדי להקים קואליציה. בכל אופן הם לא יישבו בקואליציה, אם מרקל חיבחר, משום שהיא כבר הודיעה שלא תקים קואליציה יחד עמם. בסיכומי של דבר, עליית הימין הקיצוני אינה משמעותית דיה".

ולמרות הביקורת, יש למרקל סיכוי להיבחר שוב?
"כן, אך הניצחון אינו מובטח", מסכם נכון. נראה שגם אם כן, תתקשה ממשלתו של מרקל לתפקד כרצונה, בעקבות השינויים המפלגתיים, ויוגבל כוחה למשל בניהול משא ומתן מול אנגליה על הברקזיט, ומול יוון על

כלל נותנים לנשיא רוב, כי אין טעם לבחור נשיא ואחר כך להקשות עליו עם רוב לעומתי בפרלמנט.

אם פיון יצא, סביר להניח שיקבל רוב שמרני בפרלמנט; לעומת זאת, אם לה פן תנצח, היא תמצא את עצמה בלי רוב בפרלמנט - ואנשים שוכחים שלא מספיק לנצח, אם אין רוב בפרלמנט.

השפעה משמעותית נוספת על תוצאות הבחירות כרוכה בשיטת הבחירות הצרפתית, שברומה לבחירות בארצות הברית, אינה מוכרעת לפי רוב הקולות במדינה אלא לפי רוב הקולות באזורים ובמחוזות השונים. בכל מחוז בנפרד המפלגה או המועמד שזכו לרוב הקולות - מקבלים את הקולות הללו, ואילו קולות המפסידים הולכים לאיבוד.

שלא כמו בישראל, בה כל מפלגה שעוברת את אחוז החסימה מקבלת מושבים בכנסת, בצרפת רק אלו שיקיבלו את רוב הקולות במחוזות השונים יכולים לקבל מושבים לפרלמנט. השיטה הזו מטיבה עם המפלגות הגדולות אך מקשה על המפלגות הקטנות.

מכיוון מרקן אינו משתייך לשום מפלגה, הוא מקים עכשיו תנועה משלו ומחפש מועמדים שיממרו מטרותיו. קשה להאמין שמרקן יצליח להכניס לפרלמנט מועמדים ממפלגות החדשה, בשל שיטת הבחירות הנהוגה בצרפת. בסיכומי של יום, גם אם ייבחר לנשיאות, יצטרך מרקן להקים ממשלה עם הימין או עם השמאל. אמנם כל יום הוא מצהיר משהו אחר, אבל הוא נוטה הרבה יותר שמאלה מאשר ימנה ומקבל תמיכה בעיקר ממפלגות השמאל, ולכן סביר להניח שאם ייבחר, יקים ממשלה עם השמאל".

למרות שלרבים לא נראה שהמועמדת הקיצוני לה פן תזכה בנשיאות, במיוחד שהסקרים אינם מעניקים לה את הניצחון - הפתעת הבחירות בארצות הברית, בה נבחר המועמד שנחשב לקרוי, דונלד טראמפ, מלמדת שאפשר גם אחרת. לכן אפשר להוסיף את התוצאות המפתיעות של משאל העם באנגליה, שאימץ את ה"ברקזיט" ברוב קולות; קריאות האימריקה תחילה; והבדלנות האנגלית, משתלבות היטב בקריאתה של לה פן "להחזיר את צרפת לצרפתים".

אנחנו אשמים? לא!

מה יקרה אם יערכו משאל עם בצרפת?
"היום איחוד האירופי אינו פופולארי בצרפת", עונה נכון, "ולכן יכול להיות שבמשאל עם יהיה רוב שידרוש לצאת מהאיחוד. אבל - לא יהיה משאל עם אלא אם כן מרין לה פן תנצח, ואין לכך סיכויים רבים".
זאת אומרת שרוב העם מצפה להרוויח מההשפעות באיחוד, ואינו מרצה מהמצב כיום.

"יותר מכך שהעם אינו מרוצה, התסכול הגדול נובע מהמצב הכלכלי. פוליטיקאים רבים בצרפת, ובראש ובראשונה לה פן, נוטים להאשים את האיחוד האירופי בכל הצרות. בעוד הבעיות הכלכליות של צרפת הן באשמת צרפת עצמה ואינן קשורות לאיחוד האירופי. כך משווקים לציבור האשמות חלולות, במקום לעשות סדר ולחולל רפורמות מקיפות."

בצרפת יש גירעון תקציבי כבר ארבעים שנה, מערכת מיסוי קשה ודיני עבודה שגורמים לאבטלה ומבריחים מהמדינה הון ואנשים מוכשרים. אין לכך קשר לאיחוד האירופי כמוכח, ובינתיים רק פיון, מועמד הימין, נראה כמו שיכול לחולל את הרפורמות הדרושות כדי לייצב את המצב הכלכלי".

כך שהטענה שיש רוב לצאת מהאיחוד האירופי, היא בשל הטענות הציבור?

"כן", מסכים נכון, אולם מציין כי למרות כל הדיבורים, לא בטוח כלל שיש רוב שרוצה זאת באמת. "אמנם האיחוד אינו פופולארי, אך לא בטוח שבשעת מבחן, כשיידרוש להכריע במשאל עם, יבחרו לעזוב את האיחוד, סביר יותר להניח שיקבלו רגליים קרות...".
ומצרפת לגרמניה, הבאה בתור. "עד הבחירות

משמעותית, ולהחזיר את צרפת לצרפתים". עמנואל מרקן העצמאי לעומת זאת מציג את עצמו כבעל דעות 'מרכז', ומציעו של מרקן כולל תכנית למלחמה בדאעש, לחיזוק האיחוד האירופי לאחר פרישת בריטניה, ולשינויים בזכויותיהם של חברי הפרלמנט הצרפתי.

פרנסואה פיון מביטח לחולל רפורמות שיתמכו במגזר העסקי, תוך הפחתת מסים לתמרון הכלכלה, ולא רק רפורמות כלכליות: לדבריו הוא ינהל מו"מ מחדש על אמנת שנגן שקבעה כי גבולות אירופה פתוחים בין חברות האיחוד, ויפעל להגן על גבולותיה של צרפת.

אך לא מספיק להיבחר; כשכובד המשקל הציבורי פונה לכיוון הימני הקיצוני ולמפלגות אחרות, בעוד המפלגה של פיון, מועמד הימין המתון, מאבדת מכוחה, הקמת ממשלה לטעמו אינה עשויה להיות קלה במיוחד. אם ייאצץ פיון להקים ממשלה בידו עם הסוציאליסטים ועם מפלגת המרכז החדשה, מסתבר שיכולותיו לחולל רפורמות מפליגות בכלכלה ובחוקי ההגירה, יוגבלו.

"לפי כל הסקרים נראה כי מרין לה פן תגיע לסיבוב השני, אך לא ברור מייצג מולה - פרנסואה פיון או עמנואל מרקן. עדיין מוקדם לדעת זאת, כמוכח, ושינויים רבים עשויים להתרחש", אומר נכון.

ולא רק בישראל נפתחים תיקים משפטיים מול המועמדים לשלטון או מול אלו שכבר שם... המועמד פיון הואשם לאחרונה כי העסיק את רעייתו ובנו במשך שנים במשרות פיקטיביות כעוזרי המלמנטריים - אך שלא ביצע מעולם את התפקיד. התגובה המוכרת כל כך, כי מדובר ברדיפה על רקע פוליטי, לא איחרה לבוא, ובעמה הכרתו של המועמד שאינו מתכוון לסגת מהמרץ. האם ההסתברות המשפטיות של המועמד פיון, משפיעות על הצלחתו בסקרים?

"החששות שעלו נגד המועמד של הימין מרכז פרנסואה פיון בהחלט פגעו בו, אך נראה כי הוא מצליח להתאושש ולבלום את הנסיגה, במיוחד אחרי אירוע הבחירות הגדול שקיים בפריז בשבוע שעבר, בו השתתפו מאות אלפים. אחרי גל עזיבות במטה הבחירות שלו, החתייב פיון להמשיך כמועמד הימין, ובכל בלם את הידיעה. בכל זאת, הוא עדיין אינו ממריא בסקרי דעת הקהל של הסיבוב הראשון, אך כמוכח, עדיין מוקדם לדעת מה יקרה בפועל בסיבוב השני".

האם נכון לומר שהשמאל מאבד את אחיזתו בשלטון?
"יש שני גורמים המשפיעים על כך", מסביר נכון. "ראשית, ציין להבין שאמנם הבחירות לנשיאות מתקיימות בשני סבבים, אך בצמד להן יש גם בחירות לפרלמנט. כך שמשמורים על ניצחון כלשהו, גם אם הימין למשל מנצח בבחירות לנשיאות, אך מספיק בפרלמנט - הניצחון אינו סופי. מכיוון שבצרפת השלטון הוא חצי נשיאותי, הנשיא זקוק לרוב בפרלמנט כדי להקים ממשלה לטעמו."

השאלה השנייה היא מהו השמאל: עמנואל מרקן אינו מועמד של המפלגה הסוציאליסטית, שלה יש מועמד שאין לו שום סיכוי להגיע לסיבוב השני - תופעה ספרתית תקדים בהיסטוריה הפוליטית של צרפת. מרקן אמנם מגדיר את עצמו כמרכז, אבל זה סוג של הנאה פוליטית, כי הוא היה יועץ ושר בממשלה של פרנסואה הולנד. כך שבאופן פורמלי, מרקן אינו חבר במפלגה הסוציאליסטית, אך הוא כן מהדג השמאלי של המפה. כך שבסופו של דבר, כששואלים לגבי שלטון השמאל, אפשר לומר שיש לו סיכוי טוב לנצח בבחירות, אך השאלה הגדולה יותר היא על התוצאות בבחירות לפרלמנט הנערכות בצמוד לבחירות לנשיאות, שיש להן משמעות רבה בהקמת ממשלה חדשה".

מה הנגמנות בבחירות לפרלמנט?

"המועמד שיש לו הנגמנות ברורות כרצוני, מספר נכון, "המועמדות של עמנואל מרקן העצמאי מכניסה אלמנט של אי ודאות. למרות שעל פי הווקה הנשיא אמור להיות מעל הפוליטיקה, בפועל זה לא כך, והנשיא כן משתייך למחנה פוליטי כלשהו. בעקבות זאת, בבחירות לפרלמנט המתקיימות מיד לאחר הבחירות לנשיאות, אנשים בדרך

החזרי החוב שלהם.

אלו השלכות יהיו לבחירות באירופה על ישראל?
"ישראל והמזרח התיכון בכלל אינם מעניינים את העם, ולא צפויות השלכות משמעותיות. ההבדלים בין המועמדים ביחסם לישראל הם מינוריים ממש, וישראל אינה מהווה נושא בכחירות".

האיחוד האירופי - לאן?

כבר שנים שמפלגות השמאל באירופה זוכות לעדנה. כשהן משוות לעצמן אג'נדה שמתאימה יותר למרכז, הצליחו מפלגות השמאל במדינות שונות בגרמניה לעלות לשלטון - בבריטניה, בגרמניה, בצרפת ובאיטליה. אך לא לאורך זמן. בתוך תקופה לא ארוכה איבד 'השמאל החדש' את אחיזתו בשלטון ברוב המדינות באירופה, ואם לא את האחיזה בשלטון כלייל - איבד מכוחו. יהיו שיסבירו זאת בחוסר האמון של הציבור בפוליטיקאים. פרשיות השחיתות השלטונית מחד גיסא, וחוסר הצלחתן של הממשלות לחלץ את מדינותיהן מהמשבר הכלכלי מאידך גיסא, גורמים לציבור להעניש את המפלגה השלטת, וכך מופעלת המוטטלת הפוליטית.

עם התחזקות השוקים הפתוחים והכלכלה העולמית, ועם האצתם של תהליכי הגלובליזציה, נדחקו המסרים הלאומיים הצדד, והטרנד המקובל הפך להיות כזה

שמעודד את הגלובליזציה ומטשטש את הזהות הלאומית של המדינות 'הקטנות', כל אחת בפני עצמה.

כישלוננו של האיחוד האירופי להביא רווחה כלכלית למדינות אירופה, נוטל חלק משמעותי בתהליכים המתרחשים כיום, ורבות מהמפלגות הימניות מחזקות את המסרים הלאומניים שלהן. הוויתור על מטבע לאומי, פתיחת הגבולות באמנת שנגן' המאפשרת לכל אזור באחת המדינות של האיחוד האירופי לנוע בחופשיות כשאר המדינות, והתחושה כי החלטות משמעותיות רבות מתקבלות על ידי פקידיו האיחוד האירופי בבריסל, המנותקים מהנעשה במדינות עצמן - מעוררים את האזרחים לפתוח את העיניים בדאגה, להבין כי לגלובליזציה הנערצת יש גם צדדים שגובים מחירים גבוהים, ולחתור לשינוי.

אין ספק שסוגיית המהגרים הסכוכה, חלק גדול לה בשינויים הפוליטיים. אמנם כך הצטיירו מדינות אירופה כנאורות ומתקדמות בכך שאפשרו לפליטים להימלט מקרבות הרמים במדינותיהם שלהם, אך הבעיות הביטחוניות שהתעוררו בעקבות זאת, יחד עם אחוזי האבטלה שהושפעו מזרימתם של מהגרים רבים למדינה, גרמו לרכים לסגת מעמדת הליברליזציה המואצת.

האם ההתבדלות של אנגליה מהאיחוד עשויה להשפיע על מדינות אחרות?

"לא נראה כך בכלל", מניח נבון בוהדות. "אנגליה תמיד הייתה עם 'צ'ירי רגל בחורף'; היא הייתה חברה אבל

פורמלית, אבל רק בחלק מהמרכיבים של האיחוד. היא לא הייתה חברה באיחוד המוניטרי ולא באמנת שנגן באופן מלא. דיוויד קמרון החליט לערוך משאל עם על החברות באיחוד, וזו הייתה החלטה שלו, אבל אין עוד מישהו באירופה שמתכנן זאת ברצינות, בוודאי לא מהמועמדים שיש להם סיכויים להיבחר. לה פן למשל היא היחידה הקוראת למשאל כזה, אך אין לה סיכויים רבים להיבחר. גם בגרמניה לא שומעים כלל קריאות להיפרד מהאיחוד, כך שהוא אינו צפוי להתפורר בקרוב. בכל זאת, המסקנה מכל הקריאות הללו היא אחת: המנהיגים במדינות יצטרכו לקחת בחשבון את תחושת האזרחים שהם מאבדים שליטה על ההחלטות המשמעותיות במדינה; הם חשים שההחלטות מתקבלות בבריסל על ידי מנהיגים מנותקים ממה שקורה במדינה עצמה, ומעוניינים לשפר זאת".

במבט לטווח ארוך יותר, צפויה התחזקות משמעותית של הימין, ואפילו הפסקת מדיניות ההגירה?

"התחזקות הימין קיימת כבר שנים והיא תופעה לא חדשה, בצרפת, בשבדיה, בהולנד ובמדינות נוספות. סביר להניח שאם תימשכנה התופעות של אסלאם רדיקלי ופיגועי טרור, יתחזקו המפלגות הימניות קיצוניות. גם התפוררות האוכלוסייה המוסלמית במדינות השונות משפיעה על הדעות של התושבים; וכך בגרמניה, בצרפת, בבלגיה, באנגליה ובשבדיה, הדעות קיצוניות יותר מאשר במדינות בדרום אירופה ובמזרח". //